

«Скоріше б закінчилася війна...»

Хоча й мала тавро оstarбайтера, та з німецькими хазяями пощастило

Перших українців вивезли на німецькі примусові роботи ще влітку 1939 року. Тоді закарпатців відправляли в Австрію. Наймасовіший вивіз робочої сили в третій рейх розпочався з квітня 1942-ого, й тривав він до остаточного визволення від загарбників у 1945-ому. Відомо, що на людей влаштовували облави, а з окремих населених пунктів забирали всіх мешканців. За саботаж і неявку на збірні пункти карали. Багато громадян перебували в таборах і гетто, трохи легше було тим, хто працював у помістях чи будинках німецьких хазяїв.

Саме про зазнані поневіряння й рабство в чужому краї, страшне лихоліття розповіла землячка Ніна ЗЕЛЕНЦОВА (Волощук), яка, як і більшість співвітчизників, колись витримала тяжкі випробування й гідно пройшла свій життєвий шлях. Про факти й жахіття тих часів Ніна Петрівна розповіла учням сьомого класу Сарненської ЗОШ № 4 I-III ступенів, які відвідують клуб спілкування, що діє в закладі, на чолі з Валентиною Александрович.

І досі Ніна Зеленцова не може забути тяжке минуле. Ось уже промайнуло 68 років, а пам'ятає все до дрібниць... Росла в сім'ї робітників. Тато працював вантажником на лісоскладі, а мама була домогосподаркою. Самотужки зводили будинок. У краї панували поляки. Тож ще малою її віддали на навчання в польську школу, а для цього приписали два роки. Заняття проходили виключно польською мовою, навіть на перервах спілкувались тільки нею. Крім того, з тринадцяти років допомагала мамі по господарству. Так здобула сім класів. У 1939-1940 роках прийшли війська Червоної армії. Відтоді ще навчалась у радянській школі. Ніна Петрівна зазначила, що, на відміну від польської, в радянській рівень знань був дуже високим. Отож продовжувала вчитися й працювати, але в суспільстві відчувалася неспокій, бо тоді вже німці напали на Польщу.

У 1941 р. Ніна Волошина закінчила навчання й отримала свідоцтво (нині зберігає в сімейному власному архіві). Але це останні більш-менш спокійні дні, що прожили перед нападом фашистів. А далі й розпочалося жахіття... Біда чатувала з обох боків: то приходили, як їх називали, хлопці з лісу, через що вночі не спали – сторожили, а вдень рятувались від німців. Уже з перших днів війни Малинськ зазнав бомбардувань і нападів. Найбільше страхались арештів, після яких односельців відправляли в Німеччину. Якось батько Ніни дізнався, що мають прийти німці, й наказав старшій доньці Жені знайти сестру Ніну й сховатися на хуторі. Дівчата так і вчинили. Німці зібрали всіх на майдані й за списками викликали жертв. У тій колотнечі загинуло дві сільські родини. Сестрам тоді вдалося уникнути полону. Коли трохи стихло, повернулися в село. Ось так щодня, йдучи з

домівок, завжди носили із собою щось із їжі й одягу, так би мовити, були напоготові, знали, що можуть не повернутися. Тож коли фашисти влаштували чергову облаву, Ніна вже в рідну домівку не потрапила: її чекала ворожа Німеччина...

На залізниці дівчину з односельцями загнали у вагони. Дорогою забирали бранців у Костополі, Моквині. Перша зупинка була в Рівному, де невільників поселили в польських кошарах і впродовж декількох днів ще підвозили людей. А коли назбирали цілий потяг, рушили далі до Ківерців. Там усім провели дезінфекцію, помили, лікарі перевірили стан здоров'я, а санітари перевірили одяг й інші речі, хто мав. Жінок ще оглядали, щоб не було вагітних. Потім повезли в'язнів у бік Польщі. В дорозі Ніна познайомилась із польською родиною з Іванової Долини, що поблизу Костополя, яку вщент розгромили. Тож юнка трималась цієї сім'ї, а німцям заявила, що полячка. Закінчивши сім класів, мала гарну вимову й граматику, тому й не виникало сумнівів у національності. А далі шлях лежав на Німеччину. Перетнувши польський кордон, німці звернули увагу в'язнів на трупи, що лежали обабіч залізничних колій, повідомивши, що це невдала спроба втікачів. Зрозуміли: шансів на спасіння немає.

Спочатку привезли в німецьке місто Оснабрюк. Там усіх висадили, й зі станції пішки рушили на «арбайтсамт», що в перекладі означає біржа праці («Arbeitsamt»). Поселили в пустому приміщенні, де сиділи й спали на підлозі. Хто що мав, підстеляли під себе. Вранці за ними прийшли німці-хазяї, яких називали покупцями. Ніну вибрав літній чоловік, а польську родину - староста міста, в яке їх мали відвезти. Потім знову був потяг і місто Анкум. Там земляків завели в поліцейську дільницю, щоб зняти відбитки пальців, після чого дідусь повіз Ніну кінями в його будинок, а староста польську сім'ю - у своє обійстя.

Під'їжджаючи, дівчина оцінювала місцевість. Згодом побачила ззовні звичайний дім, критий черепицею, в якому було багато кімнат, у невеличкій поселили її. Хазяї, на прізвище Пльори, спершу Ніну перейменували на Ліну й пояснили обсяг роботи. Оскільки в господарстві тримали три корови, то в її обов'язки входило вранці виганяти тварин на пасовище й зустрічати звідти, а ще вичищати хлів. Щоправда, як зізналась, там ніколи не було великого бруду й корівки завжди були чисті. Гній вивозив дід. Інколи мила посуд і їздила в магазин за продуктами. В основному потрібно було разом із дідусем-господарем працювати у великому помісті Баура. Там вона садила й копала картоплю, полола буряки й іншу городину, збирала врожай. Сіно косили й гребли тракторами, а Ніна, дід і ще полячка та два французи його сушили, перевертали. Взимку, звичайно, була інша робота. Одно слово, без діла ніколи не сиділи.

Режим дня в землячки був таким: о п'ятій ранку доїла корів і о сьомій виганяла на пасовисько. Потім - сніданок, на який хазяйка наливала в миску молока й давала шматок хліба, Ніна кришила його в молоко. Із собою давала чотири тонкі шматочки хліба, тоненько намазані мармеладом чи маслом. Якось запитала, чи дівчина наїдається, коли та заперечила, додала ще чотири. Поснідавши, йшли з найстаршим Пльором на роботу. Повертались опівдні, й у цю пору подеколи теж допомагала доїти корів. На обід подавали суп, який готували якось по-своєму й не дуже смачно, а на друге - картоплю. Інколи до неї дещо додавали. Бувало, після цього мила посуд і розставляла на місця. І знову йшли працювати, але вже з собою брали бутерброди. П'ятниця - молочний день.

Загалом Ніна Петрівна вважає, що їй пощастило з хазяями. Приміром, дід її називав Лінхен, що означало Ліночка. Коли доїла корову, дозволяли випити молока. Якось, придбавши в магазині продукти, дорогою додому скуштувала три сухарики з кулька. Впевнена, хазяйка здогадалась про це, але нічого не сказала. Якщо родина збиралась за столом разом, Ніна також сиділа з ними, а перед їжею обов'язково молились. Хрестилась дівчина по-католицьки, оскільки її вважали за полячку. Хазяйка сварила хіба що за те, що не до кінця видоювала корівку. У неділю дозволяли відпочити й провідати землячок. Зібравшись докупи, Ванда, Юлія й Ніна ходили в маєток Ворона, де була каплиця. Туди

сходилося багато остарбайтерів. Одно разу поліцаї, запитавши, хто й де працює, невідомо чого страшенно побили одного парубка й відтоді наказали більше туди не приходити.

Перебуваючи в Німеччині, найбільше боялась американських і англійських бомбардувань. Адже громили заводи й підприємства, а там працювали наші. І - несамовитої грози. Останньої навіть більше. Оскільки помешкання хазяїв розташовувалось за 25 кілометрів від Голландії (Нідерландів), то жара влітку стояла жорстока, а звідси й страшенні грозовиці. Після них всюди лежали розколоті дерева. В такі моменти бабця Пльорів молилася й палила якесь зілля, а всі сиділи вдягнені й чекали, поки стихія закінчиться. Загалом, можна було все стерпіти, але найбільше докучав сум за рідною домівкою, Батьківщиною... В думках була єдина мрія: «Скоріше б закінчилася війна й повернутися додому...». Як то кажуть, з цими думками лягала, з ними й прокидалася.

Упродовж прожитих років на чужині відзначила, що на Різдво й Новий рік ялинки чомусь не ставили. Коли на свято приходили гості, Ніну відправляли до знайомих. Найболючіше, що сталося з Ніною на чужині, - це лист із дому зі звісткою про смерть тата. Повідомлення переживала тяжко.

Мить визволення настала у 1945 році, коли англійці звільнили в'язів і остарбайтерів. Господарі пропонували залишитися дівчині в них. Але, звичайно ж, відмовилась. Додому вирушила ще в липні 1945-ого. Спочатку їхали в Оснабрюк, там трохи пробули у військових козармах. Потім у товарняках через Нюрнберг добралися до польського кордону. Надалі шлях проліг до Мостиська, де їх перевірили та помили в лазнях. Там знову потягом у Рівне, а звідти в Малинськ. Поріг домівки переступила аж у листопаді! Та це нічого, бо далі були сльози радості й щастя в люблячій родині. Шкода, що не дочекався батько.

Через три місяці, трохи оговтавшись і адаптувавшись, Ніна Петрівна влаштувалась на роботу в Малинське лісництво. Звідти через деякий час її направили у Львів на шестимісячні курси підвищення кваліфікації. Потім працювала 12 років у Степанському лісництві, ще 18 – у ДП «Сарненський лісгосп». Попутно закінчила 8-9 класи у вечірній школі. У 1975-ому влаштувалась в управління осушувальних систем, звідки в 64 роки, зі званням ударник Комуністичної праці, вийшла на пенсію.

Такі зустрічі підростаючої юні зі свідками страшних подій Великої Вітчизняної війни насамперед неабиякий вклад у їх патріотичне виховання, аби діти знали ціну мирним будням і святому хлібові на столі.

Вікторія КОЛЯДИЧ.